

УДК 340

DOI: 10.15587/2523-4153.2022.256873

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ОБЛІКУ ПОЛІЦІЇ

В. П. Капуляк, О. В. Ковальова

How to cite:
Kapuliak, V., Kovalova, O. (2022). Preventive activity with children registered with the police. *ScienceRise: Juridical Science*, 2 (20), 43–49. doi: <http://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.256873>

The article analyzes the problematic issues of preventive work with children in conflict with the law, who are registered with the police, and conducts a scientific search for possible solutions. Based on the analysis of the scientific literature, it was established, that the organizational and legal support of preventive activities of juvenile police officers with children who are registered with the police needs to be improved. A systematic approach to the study of regulatory and legal support of preventive activities of juvenile police allowed to identify its main stages and taking into account the personal experience of the authors in the field of juvenile prevention to analyze the organizational and legal aspects of each. As a result of the research, the challenges, faced by juvenile police officers during preventive work with children who are registered with the police, were identified, and the legal and organizational directions for overcoming them were proposed. The legal direction includes: review of the grounds for preventive registration of a child, including in cases of release of the child from liability due to insignificance, non-attainment of the age of administrative responsibility by the child, the use of courts in accordance with Art. 24-1 UCaO measures of educational influence; introduction of a form of risk assessment of recidivism by a child, registered with the police; establishing responsibility for non-compliance with the conditions of preventive registration; providing for the obligation to agree on preventive measures in the event that a child is simultaneously registered with the police, children's services and/or probation authorities; determination of the grounds and procedure for extending the term of a child's stay on preventive registration. The organizational direction provides for: the need to develop guidelines for juvenile police officers on the specifics of drawing up a plan of individual work and taking measures of individual prevention based on the results of risk assessment of offenses; development of training programs and training of juvenile police officers to conduct individual prevention activities to work with children who are registered with the police; creation of child-friendly places in police departments for individual prevention measures. The importance of changing the paradigm of perception of preventive accounting of the police from punitive to prophylactic tools, aimed at eliminating the causes and conditions of children's offenses, is emphasized

Keywords: children, preventive accounting, preventive work, levels of prevention, juvenile prevention, risk factors

© The Author(s) 2022

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [1] до основних повноважень поліції належить здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень. Під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей [2].

Відповідно до класифікації ВООЗ профілактичні втручання поділяються на первинні, вторинні та третинні. Первинна профілактика – здійснення комплексу заходів, що мають інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький характер та спрямовані на підвищення обізнаності з певних питань, формування цінності здоров'я та відповідних якостей особистості, а також навичок, що допоможуть їй відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок. Заходи первинної профілактики можуть проводитися на базі закладів освіти, громадських організацій, які працюють з дітьми та учнівською молоддю, соціальних служб, під час групових та масових заходів, які відбуваються в громаді тощо [3, с. 369–370]. Первинна профілактика серед дітей в Україні знаходиться в фокусі уваги органів влади та громадських організацій. Прикладами ефективної співпраці поліції і громади щодо первинної профілактики серед дітей є: впровадження Міністерством внутрішніх справ України та підтримана Міністерством освіти і науки України модель «Шкільний офіцер поліції», в рамках якої розроблено профілактичну програму «Школа і поліція» та підготовлено методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з уч-

нями 1–11 класів [4]; ініційований Міністерством внутрішніх справ України проєкт «Вихователь безпеки», в рамках якого передбачені відбір та підготовка вихователів безпеки з числа цивільних осіб, завданням яких буде виявлення і припинення правопорушень у межах навчального закладу, участь у превентивних заходах і внесення пропозицій щодо посилення безпечного освітнього середовища [5].

На вторинному рівні профілактики проводиться робота з дітьми, які вчинили адміністративні правопорушення. За наявності підстав, визначених в Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [6], такі діти підлягають взяттю на профілактичний облік. Постановка дітей на профілактичний облік та проведення з ними профілактичної роботи є одними із пріоритетних завдань діяльності підрозділів ювенальної превенції. Вторинна профілактика передбачає:

- виявлення та усунення причин і умов, що сприяють формуванню девіантної поведінки;
- мотивування дитини до зміни способу життя та відмови від небезпечних та/або неправомірних поведінкових практик; формування знань, умінь та навичок, необхідних для подолання проблеми, негативного явища, складних життєвих обставин;
- забезпечення надання своєчасної підтримки дитині, її сім'ї, для усунення факторів ризику, подолання складних життєвих обставин;
- відпрацювання у дитини умінь та навичок, які дозволяють відмовитись від руйнівної моделі поведінки на користь усвідомленій, безпечній поведінці;
- розвиток підтримуючих соціальних контактів дитини.

Заходи вторинної профілактики проводяться на індивідуальному рівні або на рівні групи дітей, які мають спільну проблему або яким властива певна асоціальна чи ризикована поведінка. Враховуючи цільову групу дітей, які залучаються до заходів вторинної профілактики, під час роботи з дитиною важливо залучати її батьків або законних представників, заклад освіти, в якому навчається дитина, центр соціальних служб, службу у справах дітей, громадські організації тощо [3, с. 370–371].

Третинний рівень профілактики передбачає роботу з дітьми, засудженими судом до покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, яким оголошено повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення, тощо. Такі діти перебувають на профілактичних обліках і ювенальної превенції, і органів пробації. Робота має бути спрямована на допомогу дитині у відновленні психологічного та соціального статусу, покращення якості життя, попередження рецидивів тощо.

Підрозділи ювенальної превенції органів Національної поліції України безпосередньо залучені до реалізації профілактичної роботи з дітьми на кожному із зазначених рівнів. Проте на відміну від первинної профілактики правопорушень серед дітей, яка має ініціативи, що відповідають суспільному розвитку, організаційно-правові аспекти реалізації поліцейськими вторинної та третинної профілактики правопорушень серед дітей є застарілими та потребують науково-обґрунтованого удосконалення.

2. Літературний огляд

Питання профілактики правопорушень мають міждисциплінарний характер та знаходяться в фокусі уваги вчених галузей психології, педагогіки, соціології, права тощо. Наукові розробки науковців у сфері психології дають розуміння чинників ризику щодо можливості скоєння правопорушень дітьми, сприяють усталеному підходу до профілактики як тривірневої діяльності. Питання впливу факторів ризику на вірогідність повторного вчинення дітьми правопорушень досліджували Takahashi and Evans (2018) [7], Andra Wilkinson et al. (2019) [8].

Значна кількість наукових праць присвячено питанням загальної профілактики (первинного рівня профілактики). Так, Claire V. Crooks et al. (2017) наголошують на ефективності профілактичних програм в школах та доводять їх сприяння заощадженню коштів на усунення наслідків вчинення правопорушень [9]. А. Дзюба, розглядаючи досвід ФРН у сфері запобігання злочинності неповнолітніх, при висвітленні ролі місцевої поліції демонструє успішні практики профілактики первинного рівня, не досліджуючи вторинний та третинний рівень профілактичної роботи [10].

Деякі вчені зосереджуються на дослідженні особливостей профілактики окремих видів правопорушень, які вчиняють діти. Так, V. Ratkocerі та E. Ibis (2021) надають характеристику підліткової злочинності сексуального характеру, наголошуючи, що діти не народжуються правопорушниками, але існують зовнішні фактори, які впливають на створення профілю правопорушника, зокрема соціо-патологічні явища. Автори підкреслюють, що профілактика є найважливішою частиною всіх заходів у сфері підліткової злочинності. Крім того, успішно реалізована профілактична програма, правильно встановлені цілі профілактики, особливо щодо первинної та вторинної профілактики, призведуть до зниження рівня правопорушень [11]. T. Grădinarіu (2021) в результаті ґрунтованого на міждисциплінарному підході дослідження правових та психопедагогічних особливостей булінгу, прийшов до висновків про важливість його профілактики, оскільки вчасно неви-

явлена і не виправлена антисоціальна поведінка може посилюватися, загострюватися і приводити до вчинення правопорушень [12].

Ряд наукових досліджень присвячені питанням окремих форм профілактичної роботи з дітьми, які вчиняють правопорушення. Так, A. Petrosino et al. (2012) дослідили доцільність та ефективність застосування профілактичних програм, які передбачають організоване відвідування в'язниць дітьми у конфлікті із законом, та дійшли обґрунтованого висновку, що це не тільки не стримує ризики вчинення правопорушень, але фактично призводить до посилення протиправної поведінки [13]. Syed Nong et al. (2020) наголошують на важливості захисту прав дітей у конфлікті із законом та зазначають доцільність застосування профілактичних програм, включаючи консультації, сімейні групові конференції, програми наставництва тощо [8].

Діяльність поліцейських з питань профілактики правопорушень щодо дітей фрагментарно досліджували Т. Журавель та ін. (2019) під час підготовки методичних рекомендацій для поліцейських з питань забезпечення та захисту прав дітей [3]. Із міжнародних дослідників слід звернути увагу на наукові праці Milan Delibašić (2016), який досліджував етичні питання профілактичної роботи поліцейських з дітьми у конфлікті із законом, підкреслюючи необхідність додаткової і безперервної освіти поліцейських з питань роботи з дітьми, які вчинили правопорушення [14]. На важливості безперервної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців служби ювенальної пробації, ювенальної превенції, шкільних офіцерів поліції, педагогічних працівників та фахівців соціально-педагогічної служби навчальних закладів наголошують також О. Mohylka та М. Tkachenko (2020) [15]. Проте, в умовах стрімкого розвитку суспільства, реалізації реформ в багатьох сферах, в тому числі у сфері забезпечення та захисту прав дітей, актуальними постають питання не лише належної підготовки поліцейських, але й дослідження викликів, що виникають під час профілактичної роботи ювенальних поліцейських з дітьми у конфлікті із законом, які перебувають на обліку поліції, а також науковий пошук шляхів їх подолання.

3. Мета та завдання дослідження

Метою статті є дослідження проблемних питань здійснення профілактичної роботи з дітьми у конфлікті із законом, які перебувають на обліку поліції, та науковий пошук можливих шляхів їх розв'язання.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Дослідити виклики, з якими стикаються ювенальні поліцейські під час здійснення профілактичної роботи з дітьми у конфлікті із законом, які перебувають на обліку поліції.
2. Запропонувати можливі шляхи їх розв'язання.

4. Матеріали і методи

Методологічною основою дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Виходимо з необхідності комплексного поєднання філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зі спеціальних методів дослідження застосовуються описовий та аналітичний методи. Метод правового моделювання дозволив визначити можливі шляхи підвищення ефективності інституту профілактичного обліку ювенальної превенції. Застосування системного підходу дозволило узагальнити особливості профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку поліції, а також виокремити її складові. Також авторами був використаний особистий досвід роботи в органах Національної поліції України та досвід участі у робочих колективах з удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності ювенальної превенції.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Визначений Інструкцією з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (далі – Інструкція) [6] порядок ведення профілактичного обліку дітей переважно зосереджений на документально-організаційних аспектах ведення профілактичного обліку. Цей порядок умовно можна поділити на три етапи: взяття дитини на профілактичний облік та заведення обліково-профілактичної справи; проведення з підобліковою дитиною профілактичної роботи, зокрема реалізація плану заходів індивідуальної профілактики; зняття дитини з профілактичного обліку та закриття обліково-профілактичної справи. Здійснений аналіз організаційно-правових аспектів здійснення кожного із виокремлених етапів дає можливість виокремити окремі виклики, з якими стикаються ювенальні поліцейські під час їх реалізації, та запропонувати можливі шляхи їх подолання.

По-перше, щодо порядку взяття дитини на профілактичний облік та заведення обліково-профілактичної справи. Звертає на себе увагу, що однією з підстав постановки дитини на профілактичний облік є рапорт поліцейського підрозділу ювенальної превенції про дитину, яка впродовж року два і більше разів притягалася до адміністративної відповідальності, з долученням копій пос-

танов суду про притягнення до адміністративної відповідальності [6]. Водночас, слід звернути увагу, що суд відповідно до статті 22 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [16] може звільнити порушника від адміністративної відповідальності у зв'язку з мало-значністю вчиненого діяння і обмежитись усним зауваженням. Це виключає притягнення дитини до адміністративної відповідальності. Однак, щодо такої дитини так само важливо здійснювати профілактичну роботу, спрямовану на зміну її протиправної поведінки та запобігання подальшому вчиненню правопорушень. Доцільно переглянути підстави постановки дитини на профілактичний облік та проведення з нею профілактичної роботи. За тою самою аргументацією до підстав перебування дітей на профілактичному обліку слід включити застосування судами відповідно до ст. 24-1 КУпАП заходів виховного впливу, оскільки наразі в КУпАП відсутні роз'яснення, чи вважається в такому випадку дитина притягнутою до адміністративної відповідальності. Крім того, слід передбачити можливість постановки на профілактичний облік дітей, які вчинили адміністративні правопорушення, проте в силу недосягнення ними віку адміністративної відповідальності до юридичної відповідальності були притягнені їх батьки або законні представники згідно із ст. 184 КУпАП. Звертає на себе увагу, що на сьогодні незалежно від віку вчинення правопорушення постановці на профілактичний облік поліції підлягають лише діти, які вчинили булінг. Проте зміна парадигми сприйняття профілактичного обліку з карального на превентивний інструмент потребує проведення профілактичної роботи з дітьми незалежно від вчиненого ними правопорушення.

Під час постановки дитини на профілактичний облік поліції до обліково-профілактичної справи долучається план заходів індивідуальної профілактики. Інструкцією закріплені наступні можливі заходи профілактики: проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дитиною за місцем проживання, навчання або роботи не рідше одного разу на місяць; проведення ознайомлювальних, попереджувальних бесід з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення; складання плану заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини; відвідування за місцем проживання дитини для з'ясування умов проживання, а також чинників, які можуть негативно впливати на неї та спонукати до вчинення адміністративних і кримінальних правопорушень; вжиття інших профілактичних заходів, передбачених законодавством України. Водночас, роз'яснення щодо змісту заходів індивідуальної профілактики відсутні. Ювенальні поліцейські визначають самостійно на власний розсуд, які саме заходи профілактики вони будуть застосовувати щодо кожної підоблікової дитини, а так само періодичність застосування відповідних заходів. Практично до всіх категорій підоблікових осіб застосовуються уніфіковані підходи здійснення заходів індивідуальної профілактики. Проте заходи індивідуальної профілактики мають носити індивідуальний характер та відповідати особливостям розвитку конкретної дитини та обставинам, які стали підставою для взяття дитини на профілактичний облік. Під час складання плану заходів з індивідуальної профілактики ювенальні поліцейські мають враховувати характеристику та індивідуально-психологічні особливості дитини. Наразі у ювенальних поліцейських відсутні інструменти визначення індивідуально-психологічних особливостей дитини, а також інструменти оцінки ефективності проведеної ними профілактичної роботи.

Варто звернути увагу, що вторинна профілактика передбачає виявлення та усунення причин/чинників та умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень. Ефективність вторинної профілактики багато в чому залежить від того, наскільки повно при визначенні змісту і методів профілактичної роботи беруться до уваги всі чинники, що призводять до виникнення і загострення проблем у середовищі окремих груп дітей та учнівської молоді, наскільки враховувались їх унікальні особливості [3, с. 3–69]. Переважно профілактична робота ювенальних поліцейських зводиться до проведення ознайомлювальних, попереджувальних і виховних бесід з дітьми та їх законними представниками з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною. При цьому періодичність таких бесід – не рідше одного разу на місяць – не є достатньою для впровадження реальних змін у поведінці дитини. З'ясування та усунення причин та умов вчинення дітьми правопорушень потребує ретельної щоденної уваги, систематичної профілактичної роботи, спеціальної підготовки ювенальних поліцейських тощо. Здебільшого підлітки, які потрапили в поле зору поліції, мають набір ризиків, які можуть серйозно вплинути на їхнє здоров'я та можливість повноцінної самореалізації [15, с. 17]. Крім того рівень профілактичного втручання, зокрема періодичність заходів профілактики, має бути обґрунтований. Такий підхід дозволить використовувати ресурси самого ювенального поліцейського більш ефективно та раціонально.

З метою впровадження дієвого інструменту виокремлення причин та умов, що обумовлюють вчинення дитиною правопорушень, доцільно запозичити досвід органів пробації щодо використання форми оцінки ризиків вчинення дітьми повторного правопорушення [17]. Впровадження форми оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення дитиною, яка перебуває на обліку у поліції, дасть можливість виокремити першочергові фактори, на які має спрямувати своє профілактичне втручання ювенальний поліцейський (наприклад, особистість, сім'я, коло друзів, залежності

ті тощо); сприятиме визначенню заходів, які мають бути включені до плану індивідуальної профілактики та в цілому підвищить ефективність вторинної профілактики. Визначення рівня ризику також може сприяти правильному вибору рівня втручання поліцейських, зокрема кількості та частоти запланованих заходів. Адже чим вищий рівень ризику вчинення повторного правопорушення дитиною, тим більш інтенсивним має бути втручання поліцейських та інших залучених до профілактичної роботи осіб, зокрема громадських організацій. Наразі з метою удосконалення індивідуально-профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку підрозділів ЮП за ініціативи Управління ювенальної превенції Національної поліції України, Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх, ЮНІСЕФ Україна та ВГЦ «Волонтер» здійснюється розробка інструментів оцінки ризику вчинення правопорушень дітьми у віці 11–18 років, які перебувають на обліку у підрозділах поліції. Крім того, в рамках даної ініціативи планується розроблення методичних рекомендацій щодо проведення заходів індивідуальної профілактики ювенальними поліцейськими. Важливо, щоб ювенальні поліцейські знали, які заходи індивідуальної профілактики доцільно вжити, щоб усунути ті причини та умови, які сприяли вчиненню дитиною правопорушення.

Слід врахувати, що дитина, яка вчинила правопорушення (дитина у конфлікті із законом), одночасно з перебуванням на обліку в поліції, може перебувати на обліках служби у справах дітей та/або органів пробації, в рамках яких фахівці даних установ також планують профілактичні заходи за участі підоблікової дитини. В таких випадках з метою усунення дублювання профілактичних заходів, а також надмірного навантаження на дитину, доцільно нормативно закріпити обов'язок ювенальних поліцейських, фахівців служб у справах дітей та органів пробації щодо узгодження між ними форм та часу проведення профілактичних заходів, до яких залучається дитина. Це сприятиме об'єднанню наявних ресурсів та забезпеченню більш комплексного цілеспрямованого підходу.

Також під час планування заходів індивідуальної профілактики ювенальним поліцейським слід пам'ятати, що профілактика правопорушень серед дітей є комплексним завданням як поліції, так і громадськості. Тільки за умови об'єднання ресурсів можливо досягти відчутних результатів у будь-якій сфері життєдіяльності, зокрема і у сфері профілактики. Заслужовує на увагу та поширення досвід ВГЦ «Волонтер» [18], який у м. Києві у співпраці із ювенальною превенцією та службою у справах дітей реалізує профілактичні програми для дітей, які перебувають на профілактичному обліку поліції. Заняття з дітьми проходять у тренінговому форматі та спрямовані на формування у них лідерських якостей, мотивації до відмови від шкідливих звичок, правосвідомості та правомірної поведінки. Враховуючи незначну кількість працівників ювенальної превенції (в органах Національної поліції в 2020 році відповідно до звіту за формою № 1-ЮП працювало 1302 ювенальні поліцейських), можливу відсутність у них спеціальних знань та вмінь щодо проведення заходів вторинної профілактики, брак часу на профілактичну роботу тощо, залучення громадських організацій для проведення профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку у поліції, є успішним рішенням для забезпечення ефективної вторинної профілактики та запобігання вчиненню дітьми правопорушень у майбутньому. Важливо поширювати регіонами успішні та дієві практики взаємодії поліції та громадськості щодо профілактики правопорушень серед дітей.

По-друге, щодо викликів, пов'язаних з реалізацією ювенальними поліцейськими плану заходів індивідуальної профілактики. Профілактичний облік поліції й досі сприймається населенням переважно виключно як захід контролю, а не як надання допомоги дитині та її законним представникам щодо усунення причин та умов вчинення дітьми правопорушень. Саме тому нерідкими є випадки створення перепон батьками щодо спілкування ювенальних поліцейських з дітьми. При цьому жодних заходів відповідальності за невиконання умов перебування на профілактичному обліку поліції чинним законодавством України не передбачено. У ювенальних поліцейських фактично відсутні «важелі впливу» на дитину та її батьків у випадку ігнорування викликів та у випадку заборони батьків на спілкування поліцейського з дитиною.

Також слід звернути увагу на відсутність у більшості відділень поліції спеціально-облаштованих місць, дружніх до дитини, де можливо було б проводити профілактичну роботу з дитиною у безпечній для неї обстановці. В окремих відділах поліції наразі створені так звані «Зелені кімнати», які в тому числі можуть використовуватись для проведення заходів індивідуальної профілактики. Однак, їх створення та можливість використання в рамках вторинної профілактики потребує відповідного матеріального забезпечення та нормативного урегулювання.

Крім того, на заваді ефективному здійсненню заходів індивідуальної профілактики стає багатofункціональність ювенальних поліцейських. Відсутність розмежування напрямків роботи підрозділів ювенальної превенції призводить до того що, один і той самий поліцейський бере участь в заході загальної профілактики, складає адміністративний протокол на дитину або її законних представників, а також здійснює заходи індивідуальної профілактики щодо самої дитини, яка вчинила правопорушення. Такий підхід унеможливує сприйняття дитиною ювенального поліцейського як особи, яка намагається допомогти та відповідно гальмує ефективність заходів вторинної профілактики.

Звертає на себе увагу недостатній рівень методичного забезпечення ювенальних поліцейських щодо особливостей здійснення заходів вторинної профілактики. В цьому контексті актуальним

постає питання розробки методичних рекомендацій щодо особливостей реалізації індивідуально-профілактичної роботи ювенальними поліцейськими з переліком можливих заходів індивідуальної профілактики в залежності від категорії підоблікової особи та наявних факторів ризику. Також доцільною вбачається розробка навчальних програм та здійснення підготовки ювенальних поліцейських з питань проведення профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку поліції.

По-третє, щодо зняття дитини з профілактичного обліку та закриття обліково-профілактичної справи. Слід зазначити, що загальним терміном перебування дитини на профілактичному обліку визначено 1 рік, продовження перебування дитини на профілактичному обліку не передбачено, як не передбачена і можливість дострокового зняття дитини з профілактичного обліку. Вбачається доцільним як додаткову мотивацію для дитини приймати участь у різноманітних профілактичних заходах та програмах передбачити можливість дострокового зняття її з профілактичного обліку. Саме характеристики щодо дітей, які відвідували спеціальні профілактичні програми, позитивні зміни у їх моделях поведінки, засвідчені під час проведення оцінки ризиків вчинення правопорушень, можуть бути одними із умов для дострокового зняття дитини з профілактичного обліку поліції.

6. Висновки

1. Ювенальні поліцейські під час здійснення профілактичної роботи з дітьми у конфлікті із законом, які перебувають на обліку поліції, стикаються з рядом викликів на кожному із етапів порядку ведення профілактичного обліку. Серед викликів на етапі взяття дитини на профілактичний облік та заведення обліково-профілактичної справи можна виокремити: відсутність підстав постановки на профілактичний облік дітей у разі звільнення їх від адміністративної відповідальності у зв'язку з малозначністю вчиненого діяння відповідно до ст. 22 КУпАП, застосування заходів виховного впливу відповідно до ст. 24-1 КУпАП, недосягнення дитиною віку адміністративної відповідальності незалежно від виду вчиненого нею правопорушення; відсутність роз'яснень щодо змісту заходів індивідуальної профілактики, які можуть бути передбачені планом заходів індивідуальної профілактики; відсутність інструментів визначення індивідуально-психологічних особливостей дитини, періодичності профілактичного втручання, а також оцінки ефективності проведеної профілактичної роботи; відсутність поширеної практики взаємодії поліції та громадськості щодо профілактики правопорушень серед дітей. До викликів, пов'язаних з проведенням з підобліковою дитиною профілактичної роботи, відносяться: сприйняття населенням профілактичного обліку поліції як заходу контролю, а не як надання допомоги дитині щодо усунення причин та умов вчинення правопорушень; відсутність заходів відповідальності дітей та їх батьків за невиконання умов перебування на профілактичному обліку поліції; відсутність у більшості відділень поліції спеціально-облаштованих місць, дружніх до дитини, для проведення з нею профілактичної роботи; недостатній рівень методичного забезпечення ювенальних поліцейських щодо особливостей здійснення заходів вторинної профілактики; відсутність спеціалізованих навчальних програм та систематичної підготовки ювенальних поліцейських з питань проведення профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку поліції. На етапі зняття дитини з профілактичного обліку та закриття обліково-профілактичної справи ювенальні поліцейські стикаються із викликами, пов'язаними із відсутністю підстав продовження перебування та можливості дострокового зняття дитини з профілактичного обліку.

2. Можна виокремити правовий та організаційний напрями удосконалення профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на профілактичному обліку поліції. Правовий напрям включає в себе: перегляд підстав постановки на профілактичний облік дитини, в тому числі у випадках звільнення дитини від відповідальності у зв'язку із малозначністю, недосягнення дитиною віку адміністративної відповідальності, застосування судами відповідно до ст. 24-1 КУпАП заходів виховного впливу; впровадження форми оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення дитиною, яка перебуває на обліку у поліції; встановлення відповідальності за невиконання умов перебування на профілактичному обліку; передбачення обов'язку погодження заходів профілактики у разі перебування дитини одночасно на обліку поліції, служби у справах дітей та/або органів пробації; визначення підстав та порядку продовження терміну перебування дитини на профілактичному обліку. Організаційний напрям передбачає: необхідність розробки методичних рекомендацій для ювенальних поліцейських щодо особливостей складання плану індивідуальної роботи та вжиття заходів індивідуальної профілактики за результатами оцінки ризику вчинення правопорушень; розробки навчальних програм та здійснення підготовки ювенальних поліцейських щодо проведення заходів індивідуальної профілактики по роботі з дітьми, які перебувають на обліку поліції; створення у відділах поліції дружніх до дітей місць для проведення заходів індивідуальної профілактики; вжиття заходів щодо зміни парадигми сприйняття профілактичного обліку з карального на превентивний інструмент, спрямований на усунення причин та умов вчинення дітьми правопорушень; поширення регіонами успішних та дієвих практик взаємодії поліції та громадськості щодо профілактики правопорушень серед дітей. Актуальними постають питаннями здійс-

нення ювенальними поліцейськими профілактичної роботи з дітьми, які мають психологічні розлади або інвалідність, а також науково обґрунтоване визначення віку, з якого доречно проводити профілактичну роботу з дітьми. Ці питання не були висвітлені в межах даної статті, однак потребують окремого дослідження в розрізі удосконалення організаційно-правових засад здійснення профілактичної роботи з дітьми, які перебувають на обліку поліції.

Література

1. Про Національну поліцію (2015). Закон України № 580-VIII. 02.07.2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей (1995). Закон України № 20/95-ВР. 24.01.1995. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Журавель, Т. В., Зуб, Л. В., Ковальової, О. В., Пилипас, Ю. В. (Ред.) (2019). Підготовка працівників структурних підрозділів Національної поліції України у частині забезпечення та захисту прав дітей: частина 1. Київ, 515.
4. Методичні рекомендації щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями 1-11 класів за програмою «Школа і поліція» (2016). Київ, 196. Available at: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/17735/1/T_Zhuravel_K_Sergeieva_SPGRM_SPSR_IL.pdf
5. В Україні стартував пілотний проєкт «Вихователь безпеки» (2021). Available at: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukraini-startuvav-pilotnij-projekt-vihovatel-bezpeki>
6. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України (2017). Наказ МВС України № 1044. 19.12.2017. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>
7. Takahashi, Y., Evans, L. T. (2017). An application of machine learning for predicting rearrests: Significant predictors for juveniles. *Race and Social Problems*, 10 (1), 42–52. doi: <http://doi.org/10.1007/s12552-017-9219-8>
8. Wilkinson, A., Lantos, H., McDaniel, T., Winslow, H. (2019). Disrupting the link between maltreatment and delinquency: how school, family, and community factors can be protective. *Public Health*, 9 (1). doi: <http://doi.org/10.1186/s12889-019-6906-y>
9. Crooks, C. V., Zwicker, J., Wells, L., Hughes, R., Langlois, A., Herb Emery, J. C. (2017). Estimating costs and benefits associated with evidence-based violence prevention: four case studies based on the fourth R program. *The School of Public Policy. SPP Research Papers*, 10 (10). Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2997168
10. Дзюба, А. (2018). Суб'єкти кримінального судочинства та ювенальної юстиції, які запобігають злочинності неповнолітніх у ФРН. *Проблеми злочинності*, 143, 191–201. doi: <http://doi.org/10.21564/2414-990x.143.148490>
11. Ratkoceri, V., Ibis, E. (2021). Characteristics of juvenile delinquency with special emphasis on juveniles as child sexual abuser. *SEEU Review*, 16 (1), 80-92. doi: <http://doi.org/10.2478/seeur-2021-0009>
12. Grădinaru, T. (2021). Legal and Psycho-Educational Considerations of Bullying Behavior. *Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice*, LXVII/1, 131–140. doi: <http://doi.org/10.47743/jss-2021-67-1-9>
13. Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C., Buehler, J. (2012). Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews*, 9 (1), 1–55. doi: <http://doi.org/10.4073/csr.2013.5>
14. Delibašić, M. (2016). Ethical principles of community police work with juvenile offenders. *Nauka, bezbednost, policija*, 21 (3), 149–169. doi: <http://doi.org/10.5937/nabepo21-12590>
15. Mohylka, O., Tkachenko, M. (2020). Informal education of specialists working with at-risk teenagers at the facility of the «Compass» day center of the Kharkiv charity foundation «Blago». *ScienceRise: Pedagogical Education*, 1 (34), 17–23. doi: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2020.193409>
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення (1984). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
17. Про затвердження Методичних рекомендацій оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення особами, які вчинили кримінальні правопорушення (обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень) у віці 14–18 років (2018). Наказ Міністерства юстиції України № 3787/5. 03.12.2018. Available at: http://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/nakaz-MJu-3787_5-vid-03.12.2018-Pro-zatverdzhennja-Metodichnih-rekomendacij-ocinki-rizikiv-vchinennja-povtornogo-kriminalnogo-pravoporushennja.pdf
18. Офіційний сайт ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер». Available at: <https://volunteer.kiev.ua/aboutus>

Received date 02.04.2022

Accepted date 23.05.2022

Published date 28.06.2022

Капуляк Віталій Петрович, Начальник управління, Управління головної інспекції ГУНП в Одеській області, вул. Єврейська, 12, м. Одеса, Україна, 65080

Ковальова Олена Володимирівна, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, кафедра адміністративної діяльності поліції, Одеський державний університет внутрішніх справ, вул. Успенська, 1, м. Одеса, Україна, 65014

**Corresponding author: Olena Kovalova, e-mail: kovalyova0205@gmail.com*